

QL
461
.R873
ENT

Kot. 7 fuzet 8
1900 : okt

QL
461
R873
ENT

Ent. Soc. Wash.

VII. kötet. 1900. október hó. 8. füzet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

különös tekintettel a hasznos és kártékony rovarokra

DR. BEDŐ ALBERT DR. ENTZ GEZA
DR. CHYZER KORNÉL DR. HORVATH GÉZA

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTIK

A. AIGNER LAJOS és CSIKI ERNŐ.

BUDAPEST.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA

VIII., RÖKK-SZILÁRD-UTCA 32.

Megjelenik minden hónap első napján, július és augusztus havak kivételével
Előfizetési ára egész évre 8 kor.

Tartalom.

Adatok Magyarország Orthoptera-faunájához. <i>Csiki Ernőtől.</i>	155
Az <i>Acherontia Atropos</i> hangja II. <i>A. Aigner Lajostól.</i> 9 ábrával	159
A <i>Cheimatobia</i> brumatáról. <i>Jablonowski Józseftől.</i>	164
A <i>Chrysis</i> ignitáról <i>D.-től</i>	166
Eperjes környékének nappali lepkéi II. <i>Dahlström Gyulától.</i>	168
A magyar lepke-fauna gyarapodása 1899-ben. <i>A. Aigner Lajostól.</i>	170
<i>Különfélék:</i>	

Két új paizstetű	174
Rovarok az étlapon	174
A levéldarázs irtása	175
Nyilméreg	175
A rovarok szívós életéről	175
Rózsaszínű <i>Pieris brassicae</i> . <i>Weiszmantel Vilmos-tól.</i>	175
Magyar Microlepidopterák. <i>Dr. Kertész Kálmán-tól.</i>	176

Levélszekrény.

Helyreigazítás. Lapunk ezidei szeptemberi számában »Csiki Ernő Magyarország Endomychidái« című dolgozatában néhány értelmetzavaró sajtóhiba szíves kijavítását kérjük és pedig a 145. lapon a meglátározási táblázatban kimaradt egy sor, mely felülről számítva a 12. sor lenne, tehát:

7. *Pleganophorus Hampe* után beigtataród:

— A csápok 11, ritkán 8—10 ízből állanak 3.

A 147. lapon felülről a 19. sorban *piliferum* *Reitt.* helyett *piliferum Müll.*, a 25. sorban pedig *pilossima* helyett *pilosissima* olvasandó.

A kir. magy. Természettudományi Társulat állattani szaksztálya minden hónap első péntekén (VIII, Eszterházy utca 1.) ülést tart. Vendégeket szívesen lát.

A budapesti entomologusok minden pénteken este a Muhr-féle vendéglőben (Kerepesi-út 44.) találkoznak.

Az 1897., 1898. és 1899-iki teljes évfolyammal még szolgálhatunk. Az előbbi kötetekből csak egyes példány áll rendelkezésre; ezek következő áron kaphatók: I. kötet 10 kor, II. kötet 6 kor, III. kötet 10 kor.

Az előfizetési összegek kiadóhivatalunkhoz (VIII. Röck-Szilárd-utca 32.) címzendők.

Adatok Magyarország Orthoptera-faunájához.

Irta Csiki Ernő.

Legújabb időben több jeles munka gyarapította hazánk egyenesszárnyú rovarainak ismeretét. Legelső sorban Pungur Gyula Orthoptera-katalógusa említendő (Fauna Regni Hungariae. Ordo: Orthoptera), melyben a hazánkra vonatkozó összes adatokat találjuk 1899-ig összegyűjtve; e szerint 173 faj és 7 fajváltozat fordul elő Magyarországon.

Ezen katalógus megjelenése óta két nagyobb munka hagyta el a sajtót, melyekben számos új adat toglaltatik. Az egyik Redtenbacher József¹⁾, a másik Padewieth M.-é²⁾. Redtenbacher művében gondosan összeállított táblázatokat találunk a rendek, családok és fajok meghatározására. A nemek és egyes fajok rövid leírásokkal vannak ellátva, megtaláljuk továbbá a legfontosabb irodalmi idézeteket és a földrajzi elterjedést is. Mindezeket megelőzi egy tejezet az Orthopterák és Dermapterák különböztanáról, a fejlődésről, a gyűjtés- és praeparálásról. Az irodalmi jegyzék megismertet bennünket a legfontosabb irodalommal és csinosan elkészített tablán az egyes testrészek rajzait találjuk meg. Nehány faj újabb termőhelyein kívül, három a faunánkra új fajt is találunk e könyvecskeben felemlítve; ezek a következők: *Pachytrachelus frater* Brunn., *Platycleis marmorata* Fieb. és *Pl. amplipennis* Brunn.

Padewieth a magyar-horvát Tengermelléken és Fiume környékén előforduló egyenesszárnyúak jegyzékét a pontos termőhelyekkel együtt adja, a bevezetésben pedig felsorolja mindazokat, kik a nevezett terület Orthoptera-faunájának kutatásával foglalkoztak; ezek névszerint a következők: Scopoli, Germar, Ulrich,

¹⁾ Redtenbacher, Josef: Die Dermapteren und Orthopteren (Ohrwürmer und Geradflügler) von Österreich-Ungarn und Deutschland. Wien, 1903. (Gerold). Ára 3 kor. 20 fill.

²⁾ Padewieth, M.: Orthoptera genuina des kroat. Littorale und der Umgebung Fiumes. (Glasnik hrvatskoga naravoslovnoga društva Zagreb. XI. 1900. 8—33.)

Siebold, Zeller, Mann, Schmidt, Brunner von Wattenwyl, Krauss, Langhoffer, Biró Lajos és Matisz J. Padewieth négy éven keresztül kizárólag Orthopterákat gyűjtött és ezen idő alatt összesen 131 fajt és 10 fajváltozatot talált, melyek közül kettő a tudományra új. Rövid vonásokban jellemzi a vidék egyenesszárnyúak faunáját és leírja a gyűjtés és praeparálás módját is.

Alábbiakban felsorolom a hazánk faunájára új adatokat, megjegyezvén, hogy mindazon fajok, melyek faunánkra újak, **vastagon** vannak szedve. Egy (P.) vagy egy (R.) azt jelenti, hogy Padewieth vagy Redtenbacher közlése.

Fam. **Forficulidae.**

Labidura riparia Pall. — VIII. Martinscica, Buccari, Bakarac, Novi, Selce, Starigrad. — (P.)

Anisolabis maritima Bon. — VIII. Martinscica, Buccari, Novi, Selce, Zengg, Starigrad. — (P.)

Forficula auricularia Linn forma **macrolabia** Fieb. — VIII. Tengerpart. — (P.) ♀. **pubescens** Géné — VIII. Zengg, Starigrad. — (P.)

Anechura bipunctata Fabr. — VIII. Kriviput, Rameno korito. — (P.)

Chelidura acanthopigia Géné. — VIII. Fiume, Ostarije, Rameno korito. — (P.)

Fam. **Blattidae.**

Ectobia albicincta Brun. — VIII. Novi, Zengg, Stinica. — (P.)

Aphlebia brevipennis Fisch. — VIII. Vesprimac, Draga, Carlopago. — (P.) *A. marginata* Schreb. — VI. Zengg. — (P.)

A. maculata Schreb. — V. Erdély. (R.)

Loboptera decipiens Germ. — VIII. Martinscica, Draga, Novi, Klaricevac, Carlopago. — (P.)

Blatta germanica Linn. — VIII. Fiume, Buccari, Novi, Zengg. — (P.)

Periplaneta americana Linn. — VIII. Fiume. — (P.)

Galganea morio Burm. — VIII. Fiume. Hajókkal Kelet-Indiából importálva. — (P.)

Fam. **Mantidae.**

Ameles decolor Charp. — VIII. Fiume, Buccari, Portoré, Cirkvenica, Selce, Novi, Starigrad. — (P.)

Empusa fasciata Brullé. — VIII. Carlopago. — (P.)

Mantis religiosa Linn. ab. **flava** Pad. et ab. **brunnea** Pad. — VIII. Az egész tengerparton. — (P.)

Fam. **Phasmidae.**

Bacillus Rossii Fabr. — VIII. Novi, Sv. Juraj, Jablanac, Starigrad. — (P.)

B. Redtenbacheri Pad. — VIII. Fiume, Cirkvenica, Novi, Sv. Juraj, Jablanac. — (P.)

Fam. **Aceridiidae.**

Aceridium aegyptium Linn. — VIII. Buccari, Portoré, Selce, Jablanac. — (P.)

Caloptenus italicus Linn. var. **marginellus** Serv. et var. **ictericus** Linn. — VIII. Tengerpart. — (P.)

Paracaloptenus Brunneri Stal. — VIII. Veprinac, Vela Ucka, Kriviput. (P.)

Pezotettix Salamandra Fisch. — VII. Draža, Novi, Ledenice, Klaricevac, Kriviput, Vratnik, Carlopago, Ostarije. — (P.); *P. alpinus* Koll. — VIII. Kriviput, Ostarije, Konjsko, Ramenokorito. — (P.)

Tryxalis nasuta Linn. — VIII. Zengg. — (P.)

Paracinema tricolor Thunbg. — VIII. Fiume, Sdobba. — (P.)

Stenobothrus nigrogeniculatus Krauss. — VIII. Grobnik, Martinscica, Buccari, Novi, Zengg, Klaricevac, Jablanac, Carlopago. — (P.); *St. nigromaculatus* H.-Sch. — VIII. Kriviput, Ostarija. — (P.) var. *istriannus* Krauss. — VIII. Vela Ucka, Kriviput, Ostarije, Ramenokorito. — (P.); *St. miniatus* Charp. — VIII. Francikovac, Kriviput, Ramenokorito — (P.); *St. apricarius* Linné. — VIII. Ledenice, Klaricevac, Francikovac. — (P.); *St. peraeus* Bris. — VIII. Fiume, Buccari, Bribir, Cirkvenica, Novi, Zengg, Carlopago. — (P.); *St. vagans* Fieb. — V. Erdely. — (R.) VIII. Fiume. — (P.); *St. morio* Fabr. — VIII. Kriviput, Leskovac. — (P.); *St. elegans* Charp. — VIII. Kriviput, Ostarije, Leskovac. — (P.)

Gomphocerus maculatus Thunb. (*biguttatus* Charp.) — VIII. Fiume, Ostarije, Ramenokorito. — (P.)

Stethophyma brevipenne Brum. — VIII. Grobnik, Bribir, Novi, Klaricevac, Stinica, Carlopago. — (P.)

Epacromia strepens Latr. — VIII. Fiume, Novi, Zengg. — (P.)

Schistocerca peregrina Oliv. — VIII. Zengg. Importálva Afrikából. — (P.)

Pachytylus migratorius Linn. — VIII. Fiume. — (P.); *P. danicus* Fbr. — VIII. Fiume, Sdobba. — (P.)

Oedaleus nigrofasciatus De Geer. — VIII. Cirkvenica, Novi, Carlopago. — (P.)

Sphingonotus coeruleus Linn. — VIII. Grobnik, Zengg, Sv. Kriz, Vratnik. — (P.)

Cuculigera hystrix Germ. — VII. Podvezica, Martinscica, Grobnik, Vratnik, Bribir, Ledenice, Klaricevac, Kriviput, Ostarije, Konjsko. — (P.)

Paratettix meridionalis Ramb. — VIII. Fiume, Sv. Juraj, Zrnovnica. — (P.)

Tettix Kraussi Sauley. — VIII. Sv. Juraj, Zrnovnica, Sv. Kriz. — (P.); *T. depressa* Bris. — VIII. Sv. Kriz, Zrnovnica, Sv. Juraj. — (P.)

Fam. **Locustidae.**

- Poecilimon ornatus* Schmidt (*Fieberi* Fieb.) — VIII. Draga, Buccari, Novi, Klaricevac, Kriviput, Vratnik, Susanj, Ostarije, Konjsko. — (P.); *P. elegans* Brun. — VIII. Draga, Buccari, Novi, Klaricevac, Vratnik, Cubus. — (P.); *P. thoracicus* Fieb. — V Erdély. (R.)
- Barbitistes constrictus* Brun. — V. Erdély. (R.); *B. Yersini* Brun. — VIII. Draga, Buccari, Grobnik, Portoré, Cirkvenica, Selce, Novi, Zengg, Stinica, Starigrad. — (P.); *B. Ocskayi* Charp. — VIII. Draga, Bribir, Grobnik, Ledenice, Klaricevac, Francikovac, Vratnik, Susanj, Cubus, Konjsko. — (P.)
- Leptophyes laticauda* Friv. — VIII. Draga, Ledenice, Kriviput. — (P.); *L. Bosci* Fieb. — VIII. Draga, Kriviput. — (P.)
- Acrometopa macropoda* Burm. — VIII. Martinscica, Portoré, Cirkvenica, Selce, Novi, Sv. Juraj, Zrnovnica. — (P.)
- Phaneroptera quadripunctata* Brun. — VIII. Buccari, Novi, Sv. Juraj, Jablanac, Stinica. — (P.)
- Tylopsis liliifolia* Fabr. — VIII. Zrnovnica. — (P.) *var. gracilis* Germ. — VIII. Carlopago. — (P.)
- Cyrtaspis sculata* Charp. — VIII. Carlopago. — (P.)
- Conocephalus nitidulus* Scop. (*mandibularis* Charp.) — VIII. Novi, Bribir, Zrnovnica. — (P.); *var. obscurus* Padewieth. — VIII. Novi, Zrnovnica. — (P.)
- Xiphidium dorsale* Latr. — VIII. Svica. — (P.)
- Locusta cantans* Fuessly. — VIII. Kriviput. — (P.)
- Saga serrata* Fabr. — VIII. ♀ Martinscica, Buccari, Novi, Klaricevac, Zengg, Sv. Kriz, Sv. Juraj, Jablanac; ♂ Fiume, Novi. — (P.)
- Rhacocleis discrepans* Fieb. — VIII. Bribir, Novi. — (P.)
- Anterastes Raymondi* Yers. — VIII. Vratnik, Klaricevac. — (P.)
- Thamnotrizon femoratus* Fieb. — VIII. Draga, Klaricevac, Cupina. — (P.); *Th. dalmaticus* Krauss. — VIII. Buccari, Grobnik, Ledenice, Cupina, Klaricevac, Francikovac, Vratnik, Cubus, Ostarije, Konjsko. — (P.); *Th. apterus* Fabr. — VIII. Ostarije, Konjsko, Rameno korito. — (P.); *Th. litoralis* Fieb. — VIII. Kriviput, Ostarija, Rameno korito. — (P.)
- Pachytrachelus frater* Brun. — V. Erdély. VI. Dél-Magyarország. — (R.)
- Platycleis affinis* Fieb. — VIII. Novi, Zengg, Vratnik. — (P.) *P. stricta* Zell. — VIII. Mamudovac, Ostarije, Rameno korito. — (P.); *P. tessellata* Charp. — VIII. Vratnik, Cubus, Ostarije. — (P.); *P. Roeseli* Hagenb. — VIII. Bribir, Vratnik, Otocac, Leskovac. — (P.); *P. Kraussi* Padewieth. — VIII. Sv. Kriz. — (P.); *P. modesta* Fieb. — VIII. Buccari, Portoré, Cirkvenica, Novi. — (P.); *P. sepium* Yers. — VIII. Novi, Sv. Juraj-Krasno. — (P.) *P. marmorata* Fieb. — VII. Zimony. (R.; P.) *amplipennis* Brun. — VII. Zimony. — (R.); *P. stricta* Zeller — VIII. Fiume. — (R.)

- Decticus albifrons* Fabr. — VIII. Novi, Cupina, Sv. Jelena. — (P.)
Ephippigera vitium Serv. — VIII. Kriviput. — (P.); *E. limbata* Fisch. — VIII. Ostarije. — (P.); *var. minor* Krauss. — VIII. Kriviput, Francikovac, Cubus, Ostarije. — (P.); *var. major* Krauss. — VIII. Novi, Zengg, Klaricevac, Jablanac. — (P.); *E. sphacophila* Krauss. — VIII. Portoré, Cirkvenica, Novi, Cupina, Klaricevac, Jablanac. — (P.)
Troglophilus cavicola Koll. — VIII. Vratnik, Ostarije, Konjsko, Rameno korito, Podgorske pecine. — (P); *Tr. neglectus* Krauss. — VIII. Kriviput, Rameno korito. — (P.)

Fam. **Gryllidae.**

- Nemobius Heydeni* Fisch. — VIII. Fiume, Vratnik, Leskovac. — (P.)
Gryllus burdigalensis Latr. — VIII. Fiume, Cirkvenica, Novi, Zengg, Zrnovnica. — (P.)
Gryllomorpha dalmatina Ocskay. — VIII. Fiume, Portoré, Novi, Jablanac, Carlopago. — (P.)
Mogoplistes brunneus Serv. — VIII. Fiume, Martinscica, Zengg. — (P.)
Arachnocephalus vestitus Costa. — VIII. Klaricevac. -- (P.)

Végül megjegyzem, hogy a Fauna Regni Hungariae-ban az *Isophya modesta*-nál Fieber, és *Leptophyes discoidalis*-nál Fieb., *Brunn.* van autornak téve, pedig mindkettőt 1867-ben Frivaldszky János írta le a „Magyarországi Egyenesröplűek Magánrajzában“, tehát jogosan megkivánhatjuk, hogy a hazai irodalomban helyesen legyen citálva, mikor külföldi szerzők is azt teszik.

Az *Acherontia Atropos* hangja.

Írta *A. Aigner Lajos*.

II.

Ehhez a nézethez csatlakozott újabban Landois, aki megfigyelte, hogy a meghalt, de még puha pillébe a szipókán át a végőre lehet befűjni, emiattal potroha felduzzadt, s a hang addig tartott, a meddig azt nyomkodta, viszont megszűnt, midőn a szipókat levágta vagy annak két felét széjjel vette. ¹⁾

¹⁾ Landois, Thierstimmen 1874. 89. 1.

Méltán hozták fel ez ellen, hogy erősen sipogó, majd megölt *Atropos*-ban kávéskanálnyi mézet találtak, ami — tekintve azt, hogy a begy mézzel volt megtelve, — annak a hangadáshoz hozzájárulását csaknem kizárja.

Nem is igen hódított ez a nézet s az újabb kutatók mindinkább visszatértek *Passerini* tanához, melyet kiegészíteni és helyesbíteni igyekeztek. Így a többi közül *Maillard*, aki azt mondja, hogy ha élő pillén a két szem közt levő chitinburkolatot éles késsel lefejtjük, közvetlenül ott látjuk a zsacska forma begyet, mely a fejüreg legnagyobb részét elfoglalván összehúzódik és kitágul, és a hang ahhoz képest tisztábban vagy gyöngébben hallható. A szipókanak becsavarodásánál a begy fölfelé fordított ranczot, vagyis billentyűt alkot, mely a be- és kitóduló levegő által rezgésbe hozatván, idézi elő az ismert hangot. Ez a hang azonnal megszűnik, ha a szipókát a tövén elvágjuk s a megmaradt csökevényre egy csepp olvasztott viaszt téve, a pille fejét szabadon tartjuk, miáltal a begy ugyan abba a rezgő mozgásba jut, mint akkor, ha a hangot adja, de a mozgás azonnal megszűnik, mihelyt az állat elhallgat. Ha pedig szétvágjuk azt az igen nagy izomcsomót, mely a nyakszirthez s a begyhez van erősítve, úgy, hogy a hatást megzavarjuk, akkor a hang is megszűnik, szintúgy mint a mikor a begyen hegyes eszközzel nyílást ejtünk. ¹⁾

Legújabban pedig *Swinton*, a pille szipókáját mélyen lefelé nyomva, a szájüregben alálógó vitorlát látott, a mely a hangadásnál erősen vibrált, szintúgy, mint a magasabb rendű állatok gégeszallagjai. ²⁾

Ennek a véleménynek híve *Haase* is, aki sokat foglalkozott az Acherontiák bonczatani vizsgálásával s ez manapság az uralkodó vélemény. ³⁾

Az *Atropos* hangjával magam is sokat foglalkoztam, ámbár kellő mennyiségű élő anyag soha sem állt rendelkezésemre. Magam is tapasztaltam, hogy az állat csak izgatott állapotban sipog, például mikor kézzel megfogjuk, türe feltűzzük, vagy ha többet magával kalitkában tartjuk, hol egyik a másikat zavarja.

Az élő lepkének stigmáinál semminemű mozgást nem vettem észre, sem a holt állattól levegő befújása következtében hangot nem hallottam. Azt sem vettem észre, hogy fejét a torzhoz dör-

¹⁾ Tijdschr. v. Ent. 1862. 20. 1.

²⁾ Ent. Month. Mag. XIII, 1876. 217. 1.

³⁾ Corresp. Bl. d. Iris I. 1884—88. 113. 1.

zsölte volna, sőt mondhatom, hogy fejét a hangadásnál épen nem, vagy alig észrevehetőleg mozgatja. A hang a száj felől ered, de bizonyára nem a levegőnek a szipókán át való kitolulása által keletkezik; mert azon, valamint a szájnyíláson általában levegő se ki, se be nem tolul, mivel az állat a stigmákon át lélekszik.

Mindezek után és nagyítóval végzett vizsgálódások alapján már-már hajlandó voltam igazat adni Dugés-nek, aki azt állította, hogy a hangot a szipóka ellentétes két részének surlódása okozza.

A szipókának két egyenlő része ugyanis úgy van alkotva, hogy mindegyik egy-egy homorú s ebbe beleillő domború rovátkával van ellátva, melyek egymásra illesztése a szipókát teljesen elzárja s azt így a táplálék felszívására alkalmassá teszi. A chitinje azonban egészen síma, s ennél fogva feltehető volt, hogy összedörzsölődése nyikorgó hangot ad, épen úgy, mint a sima tányéron elcsúszott villa hegye.

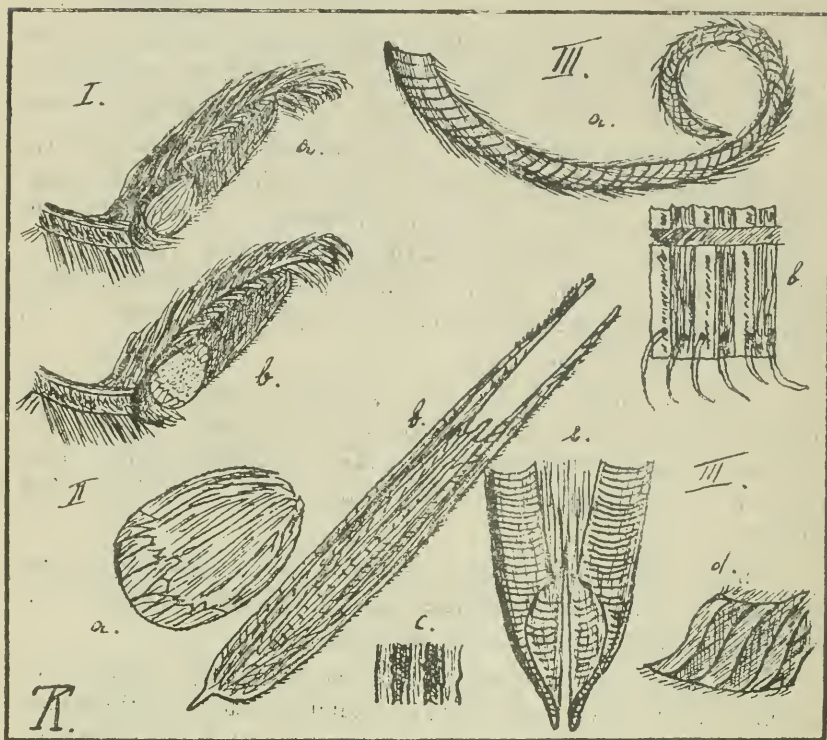
Ebből a feltevésből azonban egy, 1899. őszkor kikelt torzpéldány alaposan kiábrándított. A példány ugyanis akként volt eltorzulva, hogy szipókájának két része széthajlott, úgy hogy egymást nem érintette; az állat pedig mind a mellett mégis sipogott.

Immár azt tartom, hogy Réaumur járt az igazsághoz legközelebb, a mennyiben valószínű, hogy a szipóka tövének a tapogatókkal való surlódása idézi elő a hangot.

Ez oknál fogva a tapogatót tüzetes mikroszkopi vizsgálat alá vettem, miben Teszák Károly fiatal barátom segítségemre volt. Vizsgálataim folyamában a tapogatón oly szervet találtam, melyet egyik vizsgáló sem említett. A tapogatónak végső íze ugyanis kissé kiszélesedett és külső oldalán kidomborodott, mi által a szipóka felé eső belső oldalán aránylag nagy mélyedés áll elő. Ennek a mélyedésnek a tő felőli részében fekszik az említett szerv, mely nagyítóval nézve, tojás forma szörpamatnak mutatkozik. Az egyes finom szőrök némileg tollformák és egymásra fekszenek. A mélyedést a tő felől aránylag nagy chitinlemez, mellső oldalán pedig erős és csupasz chitinperem határolja. Ez a két chitin lap a szipókával közvetlenül érintkezik és az állatnak izgatott állapotában a végig rovátkás mozgó szipókát bizonyára erősen súrolja. Igen valószínű, hogy az így keletkezett hangnak megerősítésétől szolgál az említett mélyedés s a szegélyén fekvő szörpamat.

A kérdést ezzel azonban nem tartom még véglegesen eldöntöttnek.

A hernyó és báb hangját is régen megfigyelték: már Kleemann a lepke hangjával azonosnak, de gyöngébbnek mondja a hernyó hangját, s úgy vélekedik, hogy szájával idézi elő.¹⁾

Az *Acherontia atropos* tapogatója.

I. a. A belső oldal, közepén a szörpamat; b. Ugyanaz a mélyedéssel, mely a szörpamat eltávolítása után mutatkozik; II. a. A szörpamat, 140-szer nagyítva; b. A pamatot alkotó egyes szőr, 600-szor nagyítva.

Az *Acherontia atropos* szipókája.

III. a. Az egész szipóka; b. Belső oldala; c. Külső oldala; d. Oldalt nézve; e. Hegye, belső oldaláról nézve. A szipóka minden oldala elejétől végig barázdás.

Szabatosabban fejezi ki ezt Capronnier, azt mondván, hogy a hang a mandibulák gyors mozgásától ered. Goëze pedig azt észlelte, hogy a hernyók, ha egymásba akadnak: szinte piszognak s egymást marják.

¹⁾ Rösel i. h. III. 1755. 12. l.

Mások, így Scopoli, Fuessly és Anderson a hernyó hangját a villamos szikra sistergéséhez hasonlították; az utóbbi pedig a báb hangjáról megjegyezte, hogy az a lepkéhez hasonlít, de gyöngébb.¹⁾ Előtte mások is hallották a hangot, még mielőtt a lepke a bábból kikelt volna.²⁾

Meglepő tehát, hogy német lepkész újabban mint egészen új, még senki által nem tett observatiót említi a hernyó hangját, melyet az alighanem rágószerveivel idéz elő, de szerinte csak akkor, ha azt az ágat levágjuk, a melyen ül, de a mely utóbb, újabb táplálék nyújtásakor, sohasem ismétlődik,³⁾ ami azonban téves, mert biz ad a hernyó utóbb is hangot, ha váratlanul megérintjük.

A bábról legújabban Bordan István figyelte meg, hogy a kikélt megelőző 5—6. napon a lepkéhez hasonló erős hangot ad.⁴⁾

Hogy a báb, röviddel a lepke kikéltése előtt, ennek hangjához hasonlót hallatt, akkor, mikor még levegő ki- és betolulásáról szó sem lehet, fentebb előadott megfigyelésem helyes volta mellett tanúskodik, valamint a mellett, hogy a szipóka s alighanem az egész fej már akkor teljesen kész és kemény, holott teste többi részeinek teljes kifejlődése még néhány napot kíván.

A hernyó hangjának keletkezése két sima chitin, a mandibulák gyors dörzsölése által keletkezik, mint azt Capronnier igen helyesen észrevette. A mandibulák ugyanis kéztő alakúak és egymást fedők, miáltal alkalmasakká válnak, hogy a legvékonyabb levelet is úgy szelhessék, akár csak ollóval vágók. Ha a nyugvó vagy evő hernyót váratlanul megérintjük és megijed, mandibulái önkényt egymásra szorulnak s ezzel hangot adnak, épen úgy, mint a felindult ember fogait csikorgatja. A hernyónál ey azonban gyorsan egymás után ismétlődik, mert egyedüli fegyvere a szája, s ezt mozzatja, hogy ellenségétől szabaduljon.

1) Entomologist XVIII. 1885. 258. l.

2) Froriep's Notizen 1838. VI. 106. l.

3) Theinert: Gartenlaube 1896. 684. l.

4) Rovartani Lapok IV. 1897. 179. l.

A Cheimantobia brumatáról.

Irta : Jablonowski József.

Ismeretes dolog, hogy az ősz végén, tél elején rajzásukat befejező téli araszoló lepkék hernyói oly nagy ellenségei gyümölcsfáinknak, hogy egyes esztendőkből tönkre tehetik az összes gyümölcstermést. Ez a kártétel pedig azután több éven át ismétlődhetik annyira, hogy a gyümölcsfák semmiféle hasznót nem hajtanak.

Ez a kár azonban csak akkor következik be, hogyha a gyümölcsfák gazdája a kártevő rovar gazzáldálkodását összetett kézzel nézi, mert ha idejében (szeptember végén, október elején) az enyvyűrűket alkalmazza, akkor csekély költséggel és munkával eljárt veheti a bajnak.

Eddigél minden gyümölcstermelő és a mezőgazdasági rovarattal foglalkozó ember a téli araszolókat (úgy a nagy téli araszolót: *Hibernia defoliariát*, mint a kicsit, *Cheimantobia brumatát*) feltétlenül kártékonyaknak tartotta. Közelebb azonban ezek a kártevők is fiskálisukra találtak, a ki minden áron ki akarja mutatni, hogy különösen a kis téli araszoló valóban hasznos állat, a melyet a kertésznek nem irtania, hanem inkább védelmeznie kellene! A kéretlen prókátor „L. H.” a „Societas Entomologica” című folyóiratban (1899. 59.1) a következőket írja: „Ugy látszik nekem, hogy az enyvyűrű alkalmazása meglehetősen fölösleges irtó eljárás, mert a kis téli araszoló lepke tényleg sokkal jobb és ártalmatlanabb, mint a híre. Hogyha kedvező esztendőben a 20—25 éves fa virágzik, akkor rendszerint 50—100 ezer virágja van, a melyből alig 5% köt termést és ha ebből is csak 1—2% mint gyümölcs jól megéri, akkor a fa meglehetősen jövedelmező termést adott. Hogy vajon abból a sok ezer virágból, a mely tavasszal a fán mutatkozott, százakat, sőt ezreket a kis téli araszoló fal-e föl, vagy hogy azok egyébként mennek tönkre, az a fa évi termésére nézve teljesen közömbös, ámde másképen mutatkozik a helyzet e tekintetben a következő évben. A mellett a nagy terméstömeg mellett, a melyet a fának egyik-másik jó gyümölcsterméses esztendőben fel kellene nevelnie, nem maradna a fának sem ideje, sem nedve arra nézve,

hogy jövő esztendőben megfelelő számú termőrügyet fejlesszen. Ilyen termőrügy ugyancsak kevés mutatkoznék, de hogyha eléggé kifejlődnék, még az is kielégítő termést adna. Ámde ilyenkor megjelenik a megelőző kedvező évben elszaporodott téli araszoló nőtényeknek nagy mennyisége és petéit különös kedvvel a megduzzadt termőrügyekre tojja, a melyeket azután a hernyó annyira elpusztít, hogy ebben az évben gyümölcstermésről ugyan szó sincs, de a helyett a fa ismét annyira erőre tesz szert, hogy a következő harmadik esztendőben annyi termőrügyet fejleszt, hogy a megelőző évben a rossz termés miatt megtizedelt tél araszoló hernyói azokban csak csekély kárt tehetnek."

A fenti közleményben azonban egy kis hiba van. Akár előfordul a téli araszoló hernyója, akár nem, a gyümölcsfa azért nagy termést mégis csak minden harmadik esztendőben ad! Ebben nincs része semniféle rovarnak, hanem úgy van az a természet rendes folyása szerint.

És hogy én itt a kis teli araszolók fönti „védelmével“ foglalkozom, ennek oka nem az a sok téves nézet, melyet „L. H.“ vall, hanem az az állítólagos haszon, mely valójában meg van, de a mely nem az araszolóknak köszönhető.

Szakmájukhoz értő gyümölcs-termelők tudják, hogy a magára hagyott alma- és körtefa levélrüggyet, vagyis olyan szemet, a mely jövő évben csak levelet, vagy esetleg egész hajtást hoz, minden esztendőben fejleszt, ellenben termő rüggyet, a melyből bimbó, virág és termés legyen, csak két év alatt fejleszt ki, tehát csak a harmadik évben várható a nagy termés. S ezt tudva, a kertjét okszerűen művelő ember a termés dolgát nem a fára bízza, hanem azt akként szabályozza, hogy a fa ne csak a harmadik, hanem minden évben rendes termést adjon. Ez a szabályozás pedig részben az u. n tördelő metszésből áll, a mikor a kertész nyáron mintegy soron kívül kényszeríti a fát, hogy termő rüggyet fejlesszen, részben pedig az okszerű trágyázásból áll. Ez utóbbinak okszerűsége pedig az, hogy ezt a trágyázást először is akkor (nyár elején, július második felében) hajtja végre, a mikor a fa ezt az úgy nyújtott tápláló anyagot az előbb említett kényszer útján fejlesztett termőrügyek nevelésére fordíthatja és másodszor pedig olyan alakban (mint lúg trágyát) alkalmazza, hogy azt a fa azonnal fölvehesse és a termőrügyek táplálására mennél könnyebben és mennél gyorsabban fordíthassa. És ezzel az eljárással eléri, hogy gyümölcsfáján évről-évre mindig annyi termő rügy van, hogy utána szép, kielégítő mennyiségű termés legyen.

Ezzel szemben a dologhoz nem értő hajlandó lehetne, a téli araszolókat védőnek hitelt adni mondván, hogy azt a mit a kertész a tördelő metszéssel elér, megteszi a téli araszoló hernyója azzal, hogy lerágja a virágzatot és levélzetet és kényszeríti a fát a termőrügy fejlesztésére.

A dolog azonban nem egy. A téli araszoló hernyó kora tavasszal mutatkozik és a virágzatnak nem 95⁰/o-át teszi tönkre, hanem az összeset, még pedig levelestül együtt, úgy, hogy a fának, ha életben akar maradni, újból ki kell hajtani; ellenben a tördelő metszés az előbbinek teljes ellentéte, a mennyiben a kertész azzal a további nevededésnek véget vet, úgy, hogy a fa a meglevő tápláló anyagot nem leveleinek szaporítására, hanem a termőrügyek fejlesztésére fordítja. A különbség e kettő között az, hogy az előbbi esetben, már t. i. a hernyófalás esetén, a fa kénytelen veszteséget pótolni, holott utóbbi esetben anyagával összegyűjtött erejével takarékosan él s azt mintegy a jövő számára félreteszi.

Azután, amit fönnebb is említettem, a téli araszolók olyan kártevők, a melyek nem a termés egy részét, hanem rendesen az egészet pusztítják el s nemcsak 1—2 évig, hanem éveken át. A fa hiába fejlesztene termőrügyet, a hernyók nagy falánksága miatt úgy sem marad belőle semmi.

S így a felszólalásomat csak azzal végzem, hogy az ilyen — jóttevőtől, a milyen a téli araszoló a gyümölcsösben, az ég óvjon meg minden magyar kertészt!

A *Chrysis ignitáról*.

A *Chrysis ignita* a Chrysididák vagyis a fémdarazsak közé tartozik. Méltán fémdarázs, mert ragyogó színe és fénye által tűnik ki. A *Chrysis ignita* hasonlóan a többi fémdarázshoz a falon levő résekbe be-besurran és tudvalevőleg veszedelem esetén összegömbölyödik, szárnyát pedig felemeli. E védelmezési módszer akkor, a mikor gyöngébb állattá támadja meg, eléggé jó, de nagyobb állattal szemben nem épen szerencsés, mert felfelé irányított szárnyának lerágása könnyű. A másik védelmezési mód az, hogy nem nagyon kellemes szagú foiyadékot képes kiválasztani, továbbá a fulánk sem az utolsó fegyver.

A *Chrysis ignita* lárvája az *Odynerus parietum* és a *Cerceris* sejtjeiben élőködik. Az *Odynerus* fészket hat sejtből állónak találtam. Négy sejt majdnem egyforma, alul köralakú, az ötödik, a legnagyobb alappal, görbült, a hatodik az ötödikhez hasonló, de kisebb. Ezen fészeknek megtekintése és megvizsgálása olyan benyomással volt, mintha a *Chrysidák* maguk készítették volna a hat sejtből álló fészket, mert minden sejtben báb volt, ezek közül öt a *Chrysis ignitának* bábja, egy meg a *Chrysis cyaneának* bábja.

Chrysis cyaneának bábjaiból kibújt még áprilisban a darázs, mely roppant kicsiny volt.

A *Chrysis ignita* bábjaiból a darázsok nem egy időben fejlődtek, illetőleg bújtak ki. Egy darázs május 1-én hagyta el a báltakarót, szárnya még nem volt, lábának és csápjának vége fehér, mint általában a báltakarón belül nyugvóké. Ezen szárny nélkül való, lábának és csápjának végén fehér állat nem albino, hanem fejletlen állapotú állat. A lábtakaró át volt lyukasztva, miből következtethető, hogy a rendellenes képződésnek egyik oka a báltakarónak hibás volta lehet. Három darázs május 15-én bujt ki a báltakaróból, vagyis 15 nappal később, mint a szárny nélkül való darázs. Az ötödik bábból május 25-én fejlődött ki a darázs. A hamarabb kifejlődött darázsok és a később kifejlődött darázs között több különbség vehető észre, különösen szívósság, potroh nagyság és báltakaró tekintetében. A hamarabb fejlődött darázsok 6 napig éltek étlen szomszár; a később kifejlődött darázs csak 4 napig élt étlen szomszár. A még május 15-én kifejlődött darázsok kisebbek, mint a május 25-én kifejlődött. A május 25-én, tehát később kifejlődtek feje nagyobb, potroha szélesebb, hosszabb és a mi nagyon jellemző, nem esett be a hasi oldalon, mint a kisebb példányoknál, továbbá a potrohnak első és második gyűrűje között levő bevágódás nagyobb. A potroh utolsó gyűrűjén levő jobboldali fog oly kicsiny, hogy alig látszik. A kisebb példányok egyikének báltakaróján kis fehér folt volt, kettően hiányzott; a nagyobb példánynak báltakaróján nagyobb fehér folt volt. A *Chrysis ignitának* a szabadban való megjelenése május 15. és júni s második fele közé esik.

D.

Eperjes környékének nappali lepkei.

Irta *Dahlström Gyula.*

II.

Nemeobius Lucina L. gy. V. 10—VI. 2. és VII. 2.—VIII. 10.

Apatura Iris L. k. VII. 1.—VII. 30. A lepke az ujjakkal könnyen fogható régi sajton, vagy emberi maradékon. H. VIII. 10-től és átteelve VI. 6-ig *Salix caprea*n; *ab. Zole* Schiff. r. *Ilia* Schiff. gy. ugyanakkor mint az előbbi, szintén úgy fogható. H. *Populus tremulan*, áttelelő; *ab. Phryne* Aig. i. r., *ab. Clytie* Schiff. k.; *ab. rubescens*, r. *var. dilutior* Stgr. r. és *ab. astasioides* Stgr. i. r.

Limenitis populi L. k. VI. 20.—VII. 10. Ugy fogható mint az *Apaturák*. H. VIII. 30-tól és átteelve V. 30-ig *Populus tremulán*; *ab. tremulae* Esp. a törzsfaj közt; *Sybilla* L. gy. VII. 1—VII. 28.

Neptis Lucilla F. Hernádvölgy (Husz); *aceris* Lep. gy. V. 14.—VI. 8. és VII. 10.—VIII. 30.

Vanessa Levana L. k. I. iv. V. 10.—VI. 4. H. VI. 15—VII. 20 *Urtica dioicán*; *var. prorsa* L. k. II. iv. VII. 25.—VIII. 20. H. VIII. 20—IX. 10., *ab. porima* O. II. iv. r. *C-album* L. gy. V. 15—VI. 10., VII. 2.—VII. 30. és VIII. 20.—IX. 15. H. IV. 10.—V. 10., V. 20—VI. 30. és VIII. 24.—IX. 15. *Humulus lupulus* és *Urtica dioica*n; *polychloros* L. k. VII. 2.—VII. 30 és kiteelve V. 10-ig. H. V. 25.—VI. 20. *Salix alba*, *Populus tremulán*, *ab. pyromelas* Fr. r.; *xanthomelas* Esp. gy. VII. 5.—VII. 20. H. V. 20. VI. 16. *Salix-féléken*; *L-album* Esp. Hernádvölgy (Husz); *urticae* L. k. VI. 20—IX. 10 és kiteelve III. 15—V. 10. H. V. 15—VI. 8 és VII. 2—VIII. 10. *Urtica dioicán*; *Antiopa* L. k. VII. 6—VIII. 10. és kiteelve III. 20—V. 10. H. V. 25—VI. 20. *Salix-on* és *Betulán*; *ab. Artemis* Fisch. i. r. *Jo* L. i. k. V. 10—VI. 20, VII. 20—VIII. 30, és kiteelve III. 15—V. 15. H. V. 25—VI. 15. és VI. 25. VII. 30. *Urtica dioicán*; *ab. Ioides* (). r.; *ab. Sarloa* Stgr. r. és *ab. exoculata* Weym. i. r.; *Atalanta* L. gy. VI. 10—VII. 6. és VIII. 12—IX. 8. H. V. 5—V. 30, és VI. 20—VII. 4. *Urtica dioica* és *uvensen*; *cardui* L. gy. V. 20—VI. 8. és VII. 15—IX. 8. H. IV. 18—V. 10. és VII. 2—VIII. 10. *Carduus nutanson*.

Melitaea aurinia Rott. r. V. 26—VI. 20. Husz szerint a Hernádvölgyben. H. VIII. 10-től kiteelve V. 15-ig; *cinxia* L. r. V. 28.—VII. 2. H. VIII. 1-től kiteelve V. 4-ig; *Phoebe* kn. gy. VI. 2.—VI. 28. és VIII. 4.—VIII. 29, *var. nana* Stgr. gy. mint I. iv. VI. 2.—VI. 28-ig; *Trivia* Schiff. gy. V. 20.—VI. 15, és VII. 27.—VIII. 25., *var. et. ab. nana* Stgr. gy. II. iv. VII. 27.—VIII. 25.

dydima O. k. V. 15.—VI. 10, és VII. 12.—VIII. 8., *var. alpina* Stgr. gy. a hegységben szintén 2 ivadéokban és ugyanakkor; *dictynna* Esp. r. VI. 2—VI. 26; *Athalia* Rott. k. VII. 3—VIII. 8., *ab. Corythalia* Hb. r. VII. 25—VIII. 20., *ab. Aphaea* Hb. r. VII. 15—VIII. 10, *ab. navarina* Selys. i. r. VII. 19—VIII. 10, *var. berisalensis* Rühl-Favre. r. VII. 10—VIII. 8., *var. Samonica* Riese. r. VII. 10—VIII. 10; *Aurelia* Nick. gy. VII. 10—VIII. 15., *var. rhaetica* Frey r. VII. 25—VIII. 15, *ab. et var. Britomartis* Assm. r. VII. 25—VIII. 15; *Parthenie* Bkh. r. VII. 20—VIII. 10.

Argynnis Selene Schiff. k. V. 20—VI. 15, és VII. 10—VIII. 15. *Euphrosyne* L. k. V. 10—VI. 15 és VII. 20—VIII. 28, *var. Fingal* Hbst. i. r. VII. 28—VIII. 20; *Pales* Schiff. és *var. Arsilache* Esp. i. r. Husz szerint a Branyiszkóban; *Dia* L. gy. IV. 25—V. 28 és VII. 5—VIII. 15; *Amathusia* Esp. r. VII. 16—VIII. 10; *Ino* Esp. r. Husz szerint a Branyiszkó hegységben; *Hecate* Esp. Hernádvölgy (Husz); *Latonia* L. k. IV. 25—VI. 5. és VII. 20—IX. 25., *ab. valdensis* Esp. i. r. ugyanakkor; *Aglaja* L. gy. VI. 15—VII. 30., *ab. arvernensis* Guill. i. r. a törzsfaj között; *Niobe* L. gy. VI. 26—VII. 30, *var. Eris*. Meig. gy. *var. Pelopia* Bkh. i. r. a törzsfaj között; *Adippe* L. gy. VI. 22—VII. 30, *ab. Cleodoxa* O. r. a törzsfaj között; *Paphia* L. k. VII. 1—VIII. 20., *ab. valesina* Esp. i. r. VII. 20—VIII. 15.; *Pandora* Schiff. i. r, VIII. 28—IX. 20.

Melanargia Galatea L. k. VII. 2—VIII. 10, *ab. leucomelas* Esp. i. r. a törzsfaj között, *var. procida* Hbst. i. r. Husz szerint az egész megyében.

Erebia Epiphron Kn. *var. Cassiope* F. i. r. VII. 24—VIII. 18; *Medusa* F. k. V. 5—VI. 2, *var. et ab. psodea* Hb. r. ugyanakkor, *var. hippomedusa* O. r. VI. 1—VI. 30, *var. subalpina* Gpbg. i. r. VI. 5—VII. 2, *ab. Procopiani* Horm. i. r. VI. 8—VII. 6; *Oeme* Hb. *var. spodia* Stgr. i. r. VII. 15—VIII. 8, *Lappona* Esp. Sávári hegység (Husz); *aethiops* Esp. k. VII. 20—VIII. 30, *ab. leucotaenia* Stgr. gy. VII. 20—VIII. 30; *Ligea* L. gy. VII. 8—VIII. 15, *var. Adyte* Hb. gy. VII. 20—VIII. 30; *Euryale* Esp. gy. VII. 18—VIII. 28, *ab. ocellaris* Stgr. r., *var. Philomela* Esp. r. és *var. euryaloides* Tengst. i. r. ugyanakkor mint a törzsfaj, csak havasok csúcsán réteken.

Satyrus Hermione L. gy. VII. 2—VIII. 10; *Alcyone* Schiff. r. VII. 20—VIII. 25, *Circe* F. r. VII. 15—VIII. 25; *Semele* L. k. VII. 2—VIII. 15; *Statilinus* Hfn. r. VII. 25—VIII. 30; *Dryas* Sc. k. VII. 5—VIII. 25; *Hyperanthus* L. k. VI. 2—VIII. 25, *ab. Arete* Müll. i. r. és *ab. caeca* Fuchs i. r. ugyanakkor.

Pararge Maera L. gy. VI. 28—VII. 30, *var. Adrasta* Hb. r. Husz szerint a Hernádvölgyben; *Hiera* F. Branyiszkó (Husz); *Megaera* L. k. V. 20—VI. 15. és VII. 15—VIII. 30; *Egeria* L. *var. egerides* Stgr. k. IV. 25—V. 30. és VII. 10—VIII. 25; *Achine* Sc. r. Husz szerint a Hernádvölgyben.

Epinephele Lycaon Rott. gy. VII. 6—VIII. 15; *Janira* L. k. VII. 29—VIII. 25., *var. Hispulla* Hb. Hernádvölgy (Husz), *ab. semialba* Brnd. i. r. a törzsfaj között; *Tithonus* L. Hernádvölgy (Husz).

Coenonympha Oedipus F. i. r. Husz szerint a Hernádvölgyben; *Iphis* Schiff. k. VI. 20—VIII. 10; *Hero* L. i. r. Husz szerint a Hernádvölgyben; *Arcania* L. gy. VII. 2—VIII. 30, *var. Darwiniana* Stgr. r. VII. 20—VIII. 10, *var. Satyron* Esp. r. VII. 25—VIII. 10; *Pamphilus* L. k. IV. 25—V. 26. és VII. 15—IX. 10, *var. Lyllus* Esp. i. r. II. iv. VII. 20—VIII. 30; *Tiphon* Rott. r. Husz szerint a Hernádvölgyben.

Spilothyrus alceae Esp. gy. V. 5—VI. 10. és VII. 15—VIII. 20; *altheae* Hb. i. r. Husz szerint a Branyiszkóban.

Syrichthus carthami Hb. r. Husz szerint a Hernádvölgyben; *alveus* Hb. gy. V. 10—VI. 15. és VII. 20—VIII. 30, *var. fritillum* Hb. r. I. és II. iv. a törzsfaj között; *serratulae* Rbr. gy. VI. 15—VII. 20, *var. caecus* Frr. r. a törzsfaj között; *malvae* L. k. V. 10—VI. 20. és VII. 20—VIII. 30, *ab. Taras* Meig. i. r. ugyanakkor; *Orbifer* Hb. r. Husz szerint a Hernádvölgyben; *Sao* Hb. gy. V. 10—VI. 20. és VII. 20—VIII. 25, *ab. eucrate* O. r. II. iv. VII. 25—VIII. 20.

Nisoniades Tages L. k. V. 2—VI. 10. és VII. 20—VIII. 30.

Hesperia Thaumasia Hfn. k. VII. 2—VIII. 30, *lineola* O. k. VII. 20—VIII. 30; *Actaenon* Esp. r. Husz szerint a Hernádvölgyben; *sylvanus* Esp. gy. VI. 20—VIII. 10; *comma* L. gy. VII. 20—VIII. 30; *ab. Catena* Stgr. Branyiszkó (Husz).

Carterocephalus Palaemon Pall. gy. V. 15—VI. 20.

A magyar lepke-fauna gyarapodása 1899-ben.

Irta A. Aigner Lajos.

Faunánk folytonos és figyelmes kutatása a lefolyt évben is számos új fajt és fajváltozatot illetőleg, annak hazánkban előfordulásának megállapításához, illetve leírásához vagyis megismertetéséhez vezetett.

Az 1898-ki szaporulatról szóló kimutatásom (R. L. VI. 73, és 95. l.) szerint hazánk Macrolepidopteráinak száma az év végén 1402 fajra és 412 fajváltozatra rugott. Ezeket a számokat növelik azok a lepkefajok, melyeknek honossága az 1899. év folyamán derült ki.

A leglényegesebb adalékkal Eperjesről Dahlström Gyula szolgált, aki (R. L. VI. 177. 205. l.) sok évi gyűjtésének eredményeként 15 újabb alaknak előfordulását constátálta. Ezek a következők: *Lycaena Arion* ab. *unicolor* Horm., *Vanessa Jo* var. *exoculata* Weym.; *Melitaea didyma* var. *graeca* Stgr.; *M. Athalia* ab. *Aphaea* Hb. és var. *samonica* Ries.; *M. Aurelia* var. *rhaetica* Frey; *Argynnis Aglaja* ab. *arvernensis* Guill. és var. *Aemilia* Acerb. transitus; *Psyche viadrina* var. *stettinensis* Her.; *Catocala sponsa* ab. *rejecta* F.; *Cabera pusaria* ab. *rotundaria* Hb.; *Therapis evonymaria* ab. *obscura* (i. l.) Dahlstr.; *Hypoplectis adspersaria* var. et. ab. *sylvanaria* H.-S.; *Boarmia biundularia* Bkh. és *Cidaria lugubrata* var. *obductata* Moeschl.

Továbbá leírt Dahlström 7 új alakot, úgy mint: *Lycaena Alcon* ab. *alconides*; *Apatura Ilia* ab. *Clytie* ab. *rubrescens*; *Zygaena achilleae* ab. *confluens*; *Numeria pulveraria* ab. *obscurior*; *Notodonta Tritophus* ab. *alta*; *Bombyx Catax* ab. *pallida* és *Bombyx Rimicola*-nak sárgás eltérését, melynek szintén a *pallida* nevet adta, melyet azonban — két azonos név egy genusban helyén nem lévén — ab. *lutea* m.-nak nevezek el.

Ezekén kívül van azok közt, melyeket Dahlström fel említ, még egy fajváltozat, melyet már régebben el is kereszteltek. Ez *Parnassius Apollo* ab. *Pseudo-Nomion* Christ, melynél a felső szárny costalis pettyek egyike vagy mindketteje, esetleg a belszegélyen álló petty is piros pupillás. Ennek kapcsán felemlítendő a *P. Apollo* ab. *Novarae* Obth., melynek szemfoltjal az alsó szárnyon egészen feketék; ennek a ritka eltérésnek csupán a négy példánya ismeretes, melyek közül egyet-egyet Sziléziában, Württembergben és déli Franciaországban találtak, egyet pedig Blü h m, borošzlói hivatalnok Trencsén-Tepliczen fogott 1889. jul. 8-án (Bossányi J. Trencsénm. Termtud. egyeslet évk. 1890-1891. 79. l.)

Továbbá van a Dahlström által leírt eltérések közt a *Vanessa xanthomelas*-nak egy melanotikus változata, mely a *V. polychloros* ab. *testudo*-hoz hasonlít; azt bécsi példány után ab. *chelys* név alatt legújabbban Mitis H. írta le. (X. Jahresbericht d. Wien. Ent. Ver. 1899, 77. l.)

Dahlströmön kívül mások csak egyes alakokat ismertettek. Ezek a következők:

Colias Hyale var. *Uhli*, melynél a felső szárny külszegélye koronfekete, világos pettyek nélkül, középső pontja pedig mindig ovális; alsó szárnyán a középső pont igen halvány. Kováts

Lajos 1898. aug. havában Budapesten több ♂ és ♀ példányt fogott s ez alakot Uhl József buzgó budapesti gyűjtő után nevezte el.

Setina Kuhlweini ab. *lutesceus* Car. Intensív sárga alak, mind a két szárnyán kevés és apró fekete pontokkal és egészen sárga testtel, a mely a törzsfajhoz úgy viszonylik mint a var. *flavescens* Sigr. *irrearella*-hoz, és a mely *Caradja* (Iris VIII. 76. l. szerint Magyarország több helyén, Pécsen is előfordul.

Mamestra implexa Hb. melyet Staudinger synonymaként *M. Leineri*-hez vont, abbé J. de Joannis (Bull. Soc. Ent. France 1899. p. 23.) Thallhammer Jánostól Kalocsáról kapott példány után azonban ismét önálló fajnak constata. Előfordul azonkívül Ausztriában, déli Oroszországban (Taganrog) és Algirban.

Ortholitha peribolata Hb. Viertl Mehádiánál fogta. (*Caradja* : Iris IX. 83 l.)

Cidaria comitata ab. *moldavinata* Car., melynek alapszíne szürkésbarna, felső szárnyának törésze, széles középsávja, valamint hegyén és külszegélyén a rajzok csaknem feketék. *Caradja* a Nagy Sándor csikmegyei havasnak csaknem tetején fogta. (Iris IX. 97. l.)

Parnassius Mnemosyne var. *nubilosus* Christ. Északi Perzsiából írták le, de egészen hasonló alakja Csehországban is röpül; átmeneti alakokat pedig a Velebithen fogtak, s ugyanolyanok Budapest környékén is fordulnak elő. Ellenben elesik a var. *Hartmanni* Stdts. (R. L. VI. 96. l.), melyet a var. et ab. *melaina* Honr.-hoz vontak (Berl. Ent. Zeitschr. 1839. Sitzb. 29. l.)

Megemlítendőek még azok az alakok, melyeket lapunk VI. kötetében egyesek leírtak vagy ismertettek, ugyanis: *Zygaena carniolica* var. *Horváthi* Aign. és var. *Vellayi* Aign. Budapest (103. l.) ♀ *Epichuopteryx plumella* Hb Nagyszeben (113. l.); *Saturnia pyri* ab. *Abafii* Bord. Fehér m., Bihar m., Arad (125. l.); *Neuronias cepitis* ab. *grisea* Hudák. Gölniczbánya (176. l.); *Zanclognatha tenuialis* Rbl. Lipik; ellenben elesik: *Z. stramentacealis* Brem. (176. l.); *Cidaria immanata* Hw. Nagyszeben (112. l.)

Az *Argynnis Paphia* L. melanotikus eltéréseire az ab. *Backei* Untb. név elfogadása volt ajánlva (R. L. VI. 83. l.), minthogy azonban ily alakot Cosmovici már előbb (Le Naturalist 1892) ab. *nigricans* név alatt írt le, tehát ezt kell használni.

Ezek után felsorolom azokat a fajváltozatokat, melyek saját gyűjteményemben foglaltatnak, úgymint:

Pieris rapae var. *immaculata* Fol. Felső szárnya hegyén

és tövén hiányzik a fekete behintés. Belgiumból írják le, de újabban Bukovinában is megfigyelték, néhány budapesti példányom is hasonló; — var. *novangliae* Scudd. Sárgás elterés, mely a törzsfajnak Észak-Amerikába való áthurezoltatása után ott képződött; de elvértve találták már Francia és Angolországban is, s egyik budapesti példányom is idevág.

Vanessa cardui ab. *Elymi* Rhr. A felső szárnyan levő fekete pettyek egybefolytak, az alsó szárny feket pettyei pedig sávyszerűleg alakultak. Példányom, melyet Budapesten, 1899. okt. 22-én fogtam, teljesen egybevág azzal a példánnyal, melyet Drezdánál fogtak, és melyet Dr. St a n d f u s s lerajzolván, nagy hőség útján, nyert hasonló eltéréssel szembeállít. (Exper. zool. Studien 1898. Taf. 1. Fig. 3. 7.)

Prothymia viridaria Cl. ab. *modesta* Car. Egyszínű sötét szürkebarnától az olivbarnaig eltérő példányok a bíbor sávoknak nyoma nélkül, a melyeket keskeny sötétbarna vagy feketésszürke harántsávok helyettesítenek. Budapesti és puji példányaim közt akad ehhez igen hasonló példány.

Ematurgia atomaria L. var. *orientaria* Stgr. Délkeleti alak, a törzsfajnál valamivel nagyobb, világosabb színű és kevesebb rajzú. Egyik Syilágymegyei példányom egészen ilyen.

Ematurgia atomaria L. ab. *nocturnata* Fuchs. Szerző ezt a fajváltozatot egy rajnamenti példány után következőleg írja le: Szárnyai fölül koromfeketék, a felső szárnyon három apró fehér petty a szegély előtt: kettő a szegély közepén, egy a szárny hegyén; az alsó szárny közepén két fehér petty és a belső szegély felé egy ily petty. Alul inkább barnásfekete, egyszínű, a felületen levő fehér pettyekkel. Rojtozata kissé fehérrel tarkázott. Teste fekete, finom fehér bemetszésekkel. (Jahrb. Nassau. Ver. f. Naturk. LI. 1898, 207. l.) Igen hasonló példányt, melynek alapszíne azonban feketésbarna, C s e l e y P á l-tól kaptam, ki azt Zsolnán 1898. július havában fogta.

Lithostege griseata Schiff. var. *duplicaria* Hb. Felső szárnyán barnás harántsáv mutatkozik. Példányaim budapestiek.

Cidaria bilineata ab. *infusata* Gpbg. Felső szárnyának középtere többé-kevésbé sötétbarna. Budapesten és Barsmegyében figyeltük meg.

Végül felemlítendő egy nevezetes faj, az *Eupithecia pygmaea* Hb., mely eddig csak északnyugati Európából, azaz: Angolország-, Belgium-, Livland-, Lapland- és Finnországból volt

ismeretes, és melyet Csiki Ernő 1898-ben Szovátán, Maros-Torda megyében fogott.

Ezt a csaknem félszáz új alakot, — a fent említett egy faj és egy fajváltozatnak levonásával, — vagyis 6 fajt és 40 fajváltozatot tekintetbe véve, ismert Macrolepidopteráink száma immár 1408 fajra és 453 fajváltozatra rúg.

Különfélék.

Két új paizstetű fenyegeti a gazdákat úgy északi Afrikában mint az európai continensen Dr. Marchal P. értesítése szerint az egyik a „Red scale of Florida“ (vörös floridai paizsterű), *Chrysomphalus ficus*, mely valószínűleg az Antillákról származik, Észak-Amerika Egyesült Államainak délnyugati részén valóságos csapásként befészkelte magát és kivált a narancs-ültetvényekben óriási kárt okoz. Ausztráliában és Japánban, valamint Ceylon-szigetén és Egyiptomban is előfordul. Európában eddig csak egy ízben, nevezetesen Florenzben üvegházban találták. Közelebb Algirből is beküldték Marchalnak azzal az értesítéssel, hogy ott már 20 év óta igen el van terjedve, de nagyobb károkat eddig még nem okozott. — Közeli rokona a *Chrysomphalus minor* már Európában is meghonosult nevezetesen déli Franciaországban, a hol Cannes környékén főleg a narancs-fákban tesz kárt.

Rovarok az étlapon. A Kongóban honos négernek *mbizi*-nek neveznek mindenmű állatot, melyet bármily alakban, táplálékul használnak. Azok közt van rovar is, különösen kedvelik a hernyókat (nguka), melyek miatt nem ritka a perpatvar. Míg gazdájuk örülnének, ha szomszédjuk éjjel fáról a hernyót leszedné, addig ott a Kongón lopásnak tekintik. Így egyik törzs-főnök panaszt emelt, hogy fái egyikéről ellopták a hernyókat, melyek tenyésztésére annyi gondot fordított. Kipuhatták a tolvajt és mivel a hernyókat még fel nem emésztette, azokat gondosan a fára visszahelyezték: hadd hízzanak és kövéredjenek. Hasonló értékűek a nagy kabócák (mankonko), melyet főleg hajnalban és este fogdosnak, amikor a harmattól nehéz a szárnyuk és nem is látnak tisztán. Midőn egyik falu gyermekei egy óra alatt 80 kg. kabóczát összeszedtek, a falu népe nagy ünnepet csapat. A kabóczát meg is szárítják s így sokáig eláll. A néger asztalán helyet talál az apróbb tücsök is (mzenzi), melyet eleveően parázsra dobznak s azután nagy élvezettel elcsemegéznek. Az évnek bizonyos szakában a földből kikelnek a nagy szárnyas fehér hangyák (lunso), s akkor a csibék és négerék közt nagy a versengés, melyik bírja ügyesebben elfogni. Ilyenkor a néger gyermekek szája tömve van ily hangyákkal, sőt ha bő a zsákmány, mind a két markuk is.

A levéldarázs irtása. Ismeretes, hogy az *Eriocampa adumbrata* olykor gyümölcsösökben, kivált a körte- és cseresznyefákon érzékeny károkat okoz. Álczája július végétől augusztus végéig a leveleket skelettirozza. Irtására rovarport ajánlanak, melylyel a megtámadott fákat porzóval behintve, az álczák azonnal elpusztulnak. Hasonló eredménnyel használható nem túlságos gyöngye dohányfőzet vagy szappanoldat. Az irtás legcélszerűbben augusztus elején történik, de a hó végén ismétlendő. Sajátságos, hogy álczája inkább a törpe, mint a magas fákat támadja meg.

Nyilméreg. Eddig azt hitték, hogy az összes anyagokat, melyekkel a vad népek nyilaik hegyét megmérgezik, a növényország szolgáltatja. Újabb időben azonban ismeretessé vált, hogy a „Kalabariak,” a délafrikai puszták lakói, nyilaikat a *Diamphida locusta* nevű bogár bálnedvével mérgezik meg. A tudományos vizsgálat kiderítette, hogy ez a nedv, ha aránylag csak csekély mennyiségben állatok bőre alá fecskendezték, bénulást és végül a halált idézte elő. A méreg egyébiránt a bogár álczájában is megvan, még pedig elég bőven. Az álezát rövid ideig vízben tartották s akkor ez a víz éppen oly hatású volt, mint maga a mérges nedv.

A rovarok szivós életéről néhány újabb példát hozhatunk fel. Északamerikai rovarász a nagysóstóból légyálczákat gyűjtött s azokat hárompercentes formalinba tette, de tized napon még három példányt élve talált. — Ugyanaz sáskát figyelt meg, vagyis annak roncsát, mely a torból és fejből állt, míg a test többi része le volt szakítva; ez az állat ily állapotban még 9 napig élt. — Franciaországban pisztrángban, mely kimulása után még 12 óra hosszat feküdt, két élő s igen virgoncز bogarat találtak. — *Calosoma inquisitor* nevű bogárnak egy példányát német gyűjtő néhány óráig méregüvegben hagyván kivette és türe feltűzte. Másnap praeparálni akarván úgy látta, hogy a bogár feléledt és tüstül nemcsak helyét hagyta el, hanem éhségét csillapítandó két lepkének a potrohát is felemésztette.

Rózsaszínű *Pieris brassicae*. Az 1850. év óta gyűjtöttem és gyűjtöm a lepkéket, a viszonyokhoz képest több-kevesebb buzgalommal. Ahol a tápnövények beszerzése csak némileg lehetséges volt, ott a hernyók tenyésztésével is előszeretettel foglalkoztam. Közelebb felszólítást vettem, hogy tapasztalataimból egyet-mást közöljek, s ennek folytán jegyeztem fel a következőket, emlékezet szerint. Midőn 1895-ben a Csik-Szereda — Sepsí-Szent-György közti vasútvonal építése alkalmával Tusnád-fürdő és Új-Tusnád között felmérésekkel foglalkoztam, egyik igen szeles napon, a határon nagyon mocsaras réteken rendkívül sok nappali lepkét, többnyire *Lycenákat* láttam röpködni: imitt-amott volt köztük fehér pille is, vagy *Colias Hyale*. Mindezek azonban nem nagyon érdekeltek, különben is sürgős volt a munkám s a lepkészetre nem igen szakíthattam időt. Egyszerre azonban erős szélrohamtól sodorva lepke surrant el mellettem, a melyet az első pillanatban

Anthocharis cardamines-nek, majd pedig *Rhodocera Caeopatra* nak tartottam. A lepke nagysága és röpkési ideje ellenkezett ugyan ezzel a feltevessel, de fonák oldalának pillanatig látott rózsás színe kíváncsiságomat rendkívül felkeltötte, és midőn mintegy 30 méternyi távolságban leült, üldözöbe vettem. Hálómát azonnal elvettem zsebemből és mialatt óvatosan léptem zombékről zombékre, pálczámmal meg is erősítettem. Csakhamar megközelítettem a lepkét, mely félig kiterjesztett szárnyainál fogva *Pieris brassicae*-nek bizonyult. Bosszankodtam ugyan, hogy a várt raritás helyett ily közönséges állat van előttem; mindazonáltal megakartam fogni, hogy fonák oldalának rózsás színe iránt tisztába jöjjek; abban a pillanatban azonban, midőn a másfél méternyire ülő lepkére hálómát rá akartam borítani, a zombékről lecsúsztam és hosszában a térdig érő mocsárba zuhantam. Még fektemben ismét láttam a lepkének, melyet újabb szélroham magával sodort, fonák oldalán a rózsás színt. Soha azelőtt, se utóbb nem láttam ily gyönyörű állatot és még hetek múlva sem tudtam balszerencsém fölött vigasztalódni. Ma megvagyok győződve, hogy a lepkét megfogtam volna, ha több hidegvérrel járok el és megkerülöm, úgy hogy szél ellen operálhatok.

Weismantel Vilmos.

Magyar Microlepidopterák. A magyar Birodalom állatvilága lepidopterológiai részének irodalomjegyzékéből kimaradt egy munkálat, melynek jöllehet egyik adata fel van véve, a hazánkra vonatkozó többi nincsen felsorolva. Ez a munkálat Dr. H. Rebel „Beiträge zur Microlepidopteren-Fauna Oesterreich-Ungarns“ (Verhandl. zool. bot. Ges. Wien. XXXIX. 1889. p. 293—326. Taf. VIII.) Ebben Magyarországra vonatkozólag a következő adatokat találó, a melyek a magyar lepke-katalógusból kimaradtak: *Grapholitha exquisitana* Rbl. (p. 301, 10. Taf. VIII. Fig. 2) mint új faj van leírva, többi között Fiuméből is; *Nemotois auriellus* Rag. (p. 306, 16) a Bánságból van feljegyezve; *Gelechia Pribitzeri* Rbl. új faj, Budapestről leírva (p. 313, 23. Taf. VIII. Fig. 8, 9); *Lecithocera Briantiella* Turati (p. 296, 3.) Budapesten, 1859. júl. 11-én a Sashegyen gyűjtve.

Dr. Kertész Kálmán.

Ennek kapcsán magam is felemlíték két új adatot, melyre a külföldi irodalomban ráakadtam. Két igen érdekes Microlepidoptera. Az egyik *Grapholitha Krausiana*, melyet Dr. Standfuss egy példány után új fajként leírt, a melyet a Bánságban 1880. ápril hó végén *Medicago sativa* körül röpködve fogott. (Bresl. Zeitschr. f. Ent. N. F. VIII. 1883. p. 9.) A másik faj az *Alucita cymatodactyla* Mann, melyet Schwarz Károly liegnitz-i lepkész az 1893. év május havában Mehádiánál cseppkőbarlangban, a napvilágtól ritkán érintett helyeken gyakran 20—30-ával összezsufolva talált, de a gyertyavilág felriasztotta őket. Ez a faj addig csak Kis-Ázsiából és Görögországból volt ismeretes. (Bresl. Zeitschr. f. Ent. N. F. XVIII. 1893. p. XIV.)

A. Aigner Lajos.

„ROVARTANI LAPOK“

Auszug der Aufsätze dieser in ungar. Sprache erscheinenden entomologischen Monatschrift
Unter Mitwirkung von

Dr. A. Bedli, Dr. C. Chyzer, Dr. G. Entz und Dr. G. Horváth
redigirt von

L. v. Aigner-Abafi und E. Csiki.

Budapest VIII., Rök-Sz.-Gasse 32.

1900. Okt

VII. Band

Heft 8.

S. 155. **E. Csiki**: Beiträge zur Orthopteren-Fauna von Ungarn. Auf Grund der jüngst erschienenen Arbeiten von J. Redtenbacher und M. Padewieth werden neue Fundorte von ca 150 Arten aufgeführt, von welchen 15 für Ungarn, 4 aber für die Wissenschaft neu sind, u. z. *Mantis religiosa ab flava* Pad. et *ab. brunnea* Pad., *Bacillus Redtenbacheri* Pad., *Platycleis Kraussi* Pad.

S. 159. **L. v. Aigner-Abafi**: Die Stimme von *Acherontia Atropos*. II. In Folge fortgesetzter Untersuchungen gelangt Verfasser zu dem Resultate, dass die Stimme — nicht laut Duges — durch das Reiben der zwei Theile des Rüssels, sondern — laut Réaumur — durch Reibung der Rüsselwurzel und der Taster entsteht. Dieser wurde daher genau untersucht und ein neues Organ gefunden. Das Endglied des Tasters ist nämlich etwas verbreitert und nach Aussen ausgebaucht, wodurch im Innern eine relativ grosse Vertiefung entsteht. An dem untern Theile derselben liegt das erwähnte Organ, welches vergrößert, einem eiförmigen Haarbüschel gleicht, an dem die federartigen feinen Haare über einander liegen. Die Vertiefung wird nach vorn und hinten von kräftigen Chitinplatten begrenzt, welche den durchaus gekerbten Rüssel berühren und den Laut verursachen mögen, während das erwähnte Organ zur Verstärkung desselben dienen dürfte. (Siehe Abbildung)

S. 164. **J. Jablonowski**: Über *Cheimatobia brumata*. Verfasser weist die Behauptung „L. H.'s“ (Soc. Ent. 1899. 59.), wonach das Thier nützlich sei, zurück, denn dasselbe ist und bleibt ein arger Schädling.

S. 166. **D.**: Über *Chrysis ignita*. Sie lebt in den Zellen von *Odynerus parietum* und *Cerceris* und schlüpft sehr ungleichmässig d. i. vom 1. bis 25. Mai; die später entwickelten sind grösser als die zuerst erschienenen.

S. 168. **J. Dahlström**: Die Tagfalter der Umgebung von Eperjes. II. Fortsetzung.

S. 170. **L. v. Aigner-Abafi**: Die ungarische Lepidopteren-Fauna im J. 1899. Aufzählung der aus Ungarn erst im Laufe des Jahres 1899 constatirten oder neubeschriebenen Arten und Varietäten, u. z. *Parnassius Apollo* ab. *Pseudo-Nomiu* Christ. Eperjes, ab. *Novarae* Obth. Tr.-Teplicz, P. *Mnemosyne* v. *nubilosus* Christ.

transitus Budapest; *Pieris rapae* v. *immaculata* Fol. und v. *novangliae* Scudd. Budapest; *Colias Hyale* v. *Uhli* Kov. Budapest; *Lycaena Alcon* ab *alconides* Dlst. und *L. Arion* ab. *unicolor* Horn. Eperjes; *Apatura* ab. *Ilia* ab. *rubrescens* Dlst. Eperjes; *Vanessa xanthomelas* ab. *chelys* M. Eperjes; *V. Jo* v. *exoculata* Weym. Eperjes; *V. cardui* ab. *elymi* Rbr. Budapest; *Melitaea didyma* v. *graeca* Stgr. Eperjes; *M. Athalia* ab. *Aphaea* Hb. und v. *samonica* Ries. Eperjes; *M. Aurelia* v. *rhætica* Frey, Eperjes; *Argynis Aglaja* ab *arvernensis* Guill. und trans. v. *Aemilia* Acerb. Eperjes; *Zygaena achilleae* ab. *confluens* Dlst. Eperjes; *Z. carniolica* v. *Horváthi* Aig. und v. *Vellayi* Aig. Budapest; *Setina Kuhlweini* ab. *lutescens* Car. Pécs; *Psyche viadrina* v. *stettinensis* Her. Eperjes; *Epichnopteryx plumella* Hb. Nagyszeben; *Bombyx catax* ab. *pallida* Dlst. Eperjes; *B. Rimicola* ab. *lutea* Aig. Eperjes; *Saturnia pyri* ab. *Abafii* Bord. Arad; *Notodonta tritophus* ab. *alba* Dlst. Eperjes; *Neuronia cespitis* ab. *grisea* Hudák, Gölniczbánya; *Mamestra implexa* Hb. Kalocsa; *Prothymia viridaria* ab. *modesta* Car. Budapest, Puj; *Catocala sponsa* ab. *rejecta* F. Eperjes; *Zancloguata tenuialis* Rbl. Lipik (dafür entfällt *Z. stramentacealis*); *Cabera pusaria* ab. *rotundaria* Hb. Eperjes; *Numeria pulveraria* ab. *obscurior* Dlst. Eperjes; *Therapis evonymaria* ab. *obscura* Dlst. Eperjes; *Hypoplexis adspersaria* ab. *sylvanaria* H.-S. Eperjes; *Boarmia biundularia* Bkh. Eperjes; *Ematurga atomaria* v. *orientaria* Stgr. Zilah; *Phasiane clathrata* ab. *nocturnata* Fuchs, Zsolna; *Ortholitha peribolata* Hb. Mehadia; *Lithostege griseata* v. *duplicaria* Hb. Budapest; *Cidaria immanata* Hw. Nagyszeben; *C. lugubrata* v. *obductata* Möschl Eperjes; *C. bilineata* ab. *infusculata* Gpbg. Budapest; *C. comitata* ab. *moldavinata* Car. Nagy Sándor; *Enpithecia pygmaea* Hb. Szováta. Nunmehr umfasst die ungarische Fauna 1408 Arten und 453 Varietäten von Macrolepidopteren.

Kleinere Mittheilungen.

S. 174. Zwei neue Schildläuse: *Chrysomphalus ficus* und *minor* bedrohen von Afrika aus unsere Landwirthe.

S. 174. Insekten auf der Speisekarte der Kongoneger d. i. Raupen, Heuschrecken und Grillen.

S. 175. Bekämpfung der Blattwespe durch Tabakabsud oder Seifenlösung

S. 175. Das zähe Leben der Insekten durch einige Beispiele illustirt.

S. 175. W. Weissmantel: Eine rosenrothe *Pieris brassicae*, d. i. deren Unterseite einen lebhaft rosenrothen Schimmer hatte, sah Verfasser bei Tusnád (Siebenbürgen), konnte dieselbe jedoch nicht erhaschen.

S. 176. Dr. K. Kertész: Ungarische Microlepidopteren aus der deutschen Literatur werden namhaft gemacht, welche bei der Zusammenstellung des Lepidopteren-Kataloges in Fauna Regni Hungariae übersehen worden sind.

Keresek jobb fajú *Coleopterákat*, fajonként 4—16 példányt. Cserébe ajánlok európai és exota bogarakat és lepkéket. Doubletta-lista küldését kérem. Tavarnok u. 7. N.-Tapolcsány.

Kelecsényi Károly.

Coleoptera-kereskedés. Mint honunkban a legrégibb és legnagyobb rovarkereskedés tulajdonosa, ajánlom magángyűjtőknek, iskoláknak, gazdasoknak és erdészeknek 8000 hibátlanul meghatározott honi és külföldi fajból álló rovar-készletemet. Honi faunánk közönséges és leg rit k á b b fajai nagy számban, továbbá több száz exotikus faj. Iskolák részére gyűjteményeket olcsón állítok össze. Honi gyűjtőkkel szívesen lépek csereviszonyba.

Megkeresésre nyomtatott árjegyzéket ingyen és bérmentve küldök.

Német-Bogsán. (Krassó-Szörénymegye.)

Merkl Ede

Magyarország madarai. *A hazai madárvilág megismerésének vezérfonala.* Irta: Dr. Madarász Gyula. Ezen munkából megjelent az 1—3. füzet: az első füzet a szisztematikai részszel kezdődik s az *Éneklők* rendjének négy családját, ugymint: a varju-, sárga-rigó-, seregély- és pinty-féléket; a második füzet a pacsirta-, billegtető- és posztaféléket; a harmadik a vízirigó-, ökörszem- és rigóféléket; a negyedik pedig a pipőke-, cz. nege-, küllő-, fumaszó-, gébics-, selyemfark-, fecske- és légykapóféléket tartalmazza.

A munka díszes kiállításban, a szerző eredeti rajzaival, és színes táblákkal, quart formátumban 10—12 füzetben fog befejezést nyerni. Az általános ismeretekre vonatkozó bevezető rész az utolsó füzetben a tárgymutatóval egyetemben jelenik meg.

Előfizetési ára 1—1 füzetnek 1 lrt 50 kr, az egész munkának 15 lrt. Az előfizetési pénzek Dr. Madarász Gyula-hoz, (Magyar Nemzeti Múzeum) vagy a *Rovartani Lapok* szerkesztőségéhez czimzendők.

Rovar-gyűjtemények tulajdonosait (magánosokat úgy mint intézeteket) felkérjük, szíveskedjenek velünk közölni, hogy azok minő rovarrendekél ölelnek fel, körülbelül hány fajt és példányt foglalnak magukban, ki gyűjtötte, mely években?

A »Rovartani Lapok» szerkesztősége.

Acherontia Atropos. Felkérem t. rovarászainkat, hogy a halálfépíllét és babjál lehető nagy számban hozzám beküldeni szíveskedjenek: Készséggel szolgálok cserében más lepkékkel. Szívesen fogadnék el cserében *Saturnia pyrit*, *Vanessa C-albumot* és egyéb közönségesebb fajokat is, s e czélra kérem a tölös példányok jegyzékét.

Budapest VIII. Rökk-Szilárd-u. 32.

A. Atgner Lajos.

Entomologiai művek.

Általános. *Kárpáti E.* Álbunzeum, utasítás állatok kitévesére s eltar-
tására, és csontvázak készítésére, ábrákként 1 kor. 40 fill. — *Bein K.* A kis
rávargyűjtő. Utasítás a kiválóbb rovarok megismerésére és gyűjtésére 2 kor.
Szekeres F. Ö. A rovargyűjtő 1 kor. 60 fill. — *Lejtényi S.* Rovargyűjtő.
Segédkönyv a középiskolai ifjúság számára, kötte 1 kor. — *Kriesch J.* A
rovarok világa. 16 ábrával 80 fill. — *Dr. Horváth G.* A rovarok dimor-
phismusáról. 1 táblával 80 fill. — *Kirándulók* zsebkönyve. 70 rajzzal,
kötte 3 kor. 60 fil. — *Dr. Lendl A.* Rövid útmutatás a természet-
rajzi gyűjtemények konzerválásához 80 fil. — *Klein Gy.* A rovarvő nö-
vényekről 6 rajzzal, 50 fil. — *Dr. Daday J.* Rovartani műszótár 1 kor. 60 fil. —
Hoffer, Praxis der Insektendunde. 3 kor. — *Kolbe,* Einführung in die Kennt-
niss der Insekten 17 kor. *Schlechtendal und Wünsche,* die Insekten, Anleitung
zur Kenntniss derselben.

Hymenoptera. *Mocsáry S.* A magyar fauna fémdarazsai 2 kor. 40 fil
A magyar fauna másnejű darazsai 2 táblával 1 kor. 20 fil Adatok Magyaror-
szág lűrkész darazsainak ismeretéhez 1. 1 kor. 20 fil. Földünk témdarazsainak
magánrajza 40 kor. Magyarország Hymenopt-rai (A magyar Birodalom
Állatvilága) 9 kor. 60 fil.

Lepidoptera. *Bein K.* A kis lepkegyűjtő. A lepkék ismertetése és
gyűjtése 2 kor. — *A. Aigner L.* A lepkészet története Magyarországon
3 kor. — *A. Aigner L., Pável J. és Dr. Uhryk N.* Magyarország Lepidop-
terái (A magy. Birod. Állatvilága) 6 kor. — *Beige,* Schmetterlingsbuch 8.
Aufl. 1300 Abb. auf 50 farb. Tafeln 25 kor. 20 fil. — *Hofmann,* Die Gross-
Schmetterlinge Europas 2. Aufl. 2000 Abb. auf 71 farb. Tafeln 30 K. Die
Raupen der Gross-Schmetterlinge Europas. 1900 Abb. auf 50 Taffeln 30 K.

Diptera. *Tömösváry Ö.* Egy tömegesen tenyésző légyfaj az Alsó-Duna
mellékeiről 3 tábl. 60 fil. — *Thalhammer J.* Magyarország Dipterái (A m.
Birod. Állatvilága) 4 kor. 80 fil. — *Kertész K.* Catalogus Tabanidarum orbis
terrarum universi 6 kor.

Coleoptera. *Török P.* Bogár-határozó 2 kor. 80 fill. *Bein K.* A kis
bogárgyűjtő. A bogarak ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *Frivaldszky J.* A
magyarországi téhelyrőpűek (Coleoptera) műszavainak magyarázata, rövid boncz
és élettani ismertetéssel. 2 kor. 40 fil. — *Kuthy D.* Magyarország Coleopterái
A m. Birod. Állatvilága) 14 kor. 40 fil. — *Calwer.* Käferbuch 5. Aufl. mit
48 color. Tafeln 24 kor. — *Seidlitz,* Fauna Transsylvanica 12 kor.

Hemiptera. *Dr. Horváth G.,* Magyarország Bobodács-féléinek magán-
rajza 1 tábl. 5 kor. — Adatok a hazai félrőpűek ismeretéhez 40 fil. A ma-
gyarországi Psyllidákról 40 fil. Az Eremocoris-fajok magánrajza. 2 tábl. 60 fil.
Magyarország Hemipterái (A m. Birod. Állatvilága) 4 kor. 80 fil.

Orthoptera, Pseudoneuroptera és Neuroptera. *Frivaldszky J.* A magyar-
országi egyenesrőpűek magánrajza 7 tábl. 3 kor. — *Pungur Gy.* A magyarországi
tücsökfélék természetrajza 6 tábl. 5 kor. — *Pungur Gy. és Mocsáry S.* Magya-
rorszag Orthopterái, Pseudoneuropterái és Neuropterái. (A m. Birod. Állatvi-
lága) 3 kor. — *Kohaut R* Magyarország szitakötő-féléi, 3 színes tábl. 2 kor. 60 fil.

Myriapoda. *Dr. Daday J.* A magyarországi Myriopodák magánrajza
4 táblával 4 kor. *Dr. Daday J.* Magyarország Myriopodái és Crustaceái (A
m. Birod. Állatvilága). 2 kor.

Arachnoidea. *Dr. Chyzer K. és Kulczynski L.* Araneae Hungariae
3 kötet 24 kor. — *Herman Ö.,* Magyarország pókfauája 3 kötet, csak a
2—3. kötet kapható 16 kor. — *Dr. Lendl A.* A pókok, különösen a kerekhalós
pókok természetes osztályozása 1 kor. — *Arachnoidea: Chyzer, Scorpiones,*
Daday, Pseudoscorpiones et Opiliones, *Chyzer et Kulczynski,* Araneae. (A
m. Birod. Állatvilága) 2 kor. 40 fil. — *Karpeles L.* Adalék Magyarország
atkafaunájához. 8 táblával 2 kor.

Crustacea: *Dr. Daday J.* A Magyarországhban eddig talált szabadon
élő evezőlábú rákok magánrajza. 4 tábl. 3 kor. A magyarországi Branchipus-
fajok átnézete. 1 kor. A magyarországi Diaptomus-fajok átnézete 1 kor.

E művek szerkesztőségünk útján is megrendelhetők.

Kot. 7 fuze 8

1900 : okt.

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES

3 9088 01427 0219